

УДК 334.722: 332.122

П. О. Оліщук,
старший викладач, Львівський національний аграрний університет

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

З'ясовано сутність підприємництва, визначено його роль в розвитку сільських територій. На основі соціологічного дослідження здійснено оцінку діяльності сільських підприємців жителями села. Запропоновано напрями активізації діяльності підприємницьких структур у сільських територіях.

It was found the essence of entrepreneurship, defines its role in rural development. Based on the survey provides a detailed analysis of the rural residents of the village entrepreneurs. A revitalization of areas of businesses in rural areas.

Ключові слова: підприємництво, інституційне середовище, сільський розвиток, сільська територія.

Key words: entrepreneurship, institutional environment, rural development, rural areas.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Трансформаційні процеси в сільському господарстві призвели до занепаду сільських територій. Основними проблемами, що заважають ефективному їх розвитку, залишаються безробіття та бідність сільського населення. Ці процеси зумовили значні міграційні процеси, що спостерігаються останніми роками. Важливе місце займає забрудненість природного середовища в сільських поселенських мережах що є далеко не тим стимулом, який робить сільську територію інвестиційно привабливою. Такі тенденції зумовили протікання негативних наслідків не лише в сільських територіях, але в цілій державі. За таких обставин виникає необхідність активізації підприємницької діяльності як ключового рушія соціально-економічного розвитку села. Це вимагає провадження цілісної комплексної політики розвитку сільських територій, яка передбачала б створення сприятливих умов та формування сприятливого середовища для існування бізнесу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значний вклад у дослідження проблеми розвитку села та активізації сільського підприємництва зробили авторитетні вчені-економісти Ю.Е. Губені, М.І. Долішній, С.В. Коробка, В.В. Липчук, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин та інші. Проте впровадження багатьох програм

щодо розвитку українського села, наявність нестабільної податкової політики, часто змінної нормативно-правової бази викликає необхідність до глибшого дослідження впливу підприємництва на розвиток сільських територій.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є з'ясування сутності підприємництва, визначення його ролі в розвитку сільських територій, здійснення оцінки діяльності сільських підприємців жителями села, обґрунтування напрямів активізації діяльності підприємницьких структур у сільських територіях.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Зниження темпів розвитку економіки призвели до скорочення обсягів виробництва та зростання рівня безробіття на селі. Такі негативні економічні наслідки, безперечно, не могли не вплинути на рівень соціального розвитку сільських територій та стану його інфраструктури. Трансформаційні процеси, що мали місце в середині 90-их років ХХ століття, призвели до катастрофічної ситуації, наслідки яких не подолані і до сьогоднішнього дня.

Досліджуючи функціонування сільської території, Е. Басіле зазначає, що "сільський простір, який є ні фізичною, ні економічною периферією, перебуває в центрі глобального

процесу реструктуризації, більше того, зі своїм двояким характером фактора виробництва і споживчого товару він відіграє активну роль у формуванні постіндустріальної економіки" [1, с. 7]. Розвиток сільських територій є важливою складовою сільського розвитку. В сучасному світі, що бурхливо змінюється, модернізуються й роль та функції села. З іншого боку, визнана концепція стійкого розвитку (sustainable development) вимагає використання її принципів при проектуванні розвитку сільських територій. Тому доволі прийнятним видається такий розвиток, який забезпечує збереження певного рівня самодостатності, колоритності та традицій.

Кожна сільська територія у своєму розвитку повинна функціонувати з врахуванням наявних та потенційних ресурсів [3, с. 62]. Особливу роль повинні відігравати сільські громади, які є внутрішніми генераторами місцевого розвитку. Невідкладною проблемою залишається збереження людності сіл, шляхом розширення сфери зайнятості, забезпечення нормальної життєдіяльності сільської поселенської мережі та умов відтворення сільського населення [2, с. 30]. Тобто взаємодія людських, економічних, соціальних, екологічних ресурсів, при дієвому інституційному забезпеченню повинна стати ключовою у розвитку сільських територій.

Концепція та механізми розвитку сільських поселень мають бути сформовані таким чином, щоб зберегти не лише їх виробничі та екологічні функції, але й специфічні поза аграрні, зокрема культурозберігаючі. Особливо гостро це питання постає у місцевостях з так званими "депресійними умовами розвитку", наприклад, у гірській та передгірській місцевостях, у віддалених селах Полісся чи поселеннях із загрозливим демографічним станом або ж проблемою малоземелля. Тому програма розвитку сільських територій повинна базуватися з використанням комплексного підходу на засадах стійкого розвитку та ощадливого ставлення до місцевих умов, зокрема традицій, біологічного розмаїття, звичок та унікальних природних умов.

Сучасний економічний і науково-технологічно-технічний розвиток аграрного сектора характеризується глобалізацією ринку, загощенням на ньому конкуренції товаровиробників, збільшенням чисельності працівників, зайнятих висококваліфікованою працею, зростанням рівня технологічного виробництва, поширенням всебічної оперативної інформації.

Однією із ключових проблем розвитку села та держави в цілому залишається загощення демографічної ситуації. Зменшення кількості населення, особливо в сільських територіях, є найбільш болючою проблемою, подолання якої вимагає цілісної комплексної політики у всіх сферах суспільного життя.

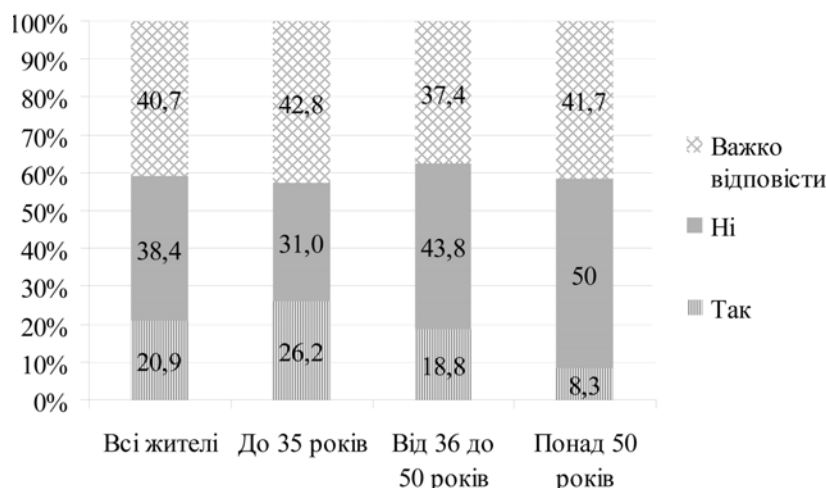
Якщо говорити про структуру вікового складу сільського населення, то варто відзначити, що найбільш активна та працездатна молодь мігрує в місто або ж закордон, чому, в принципі, є об'єктивні причини, серед яких:

- відсутність робочих місць;
- низький рівень розвитку інфраструктури;
- відсутність можливості задоволення потреб молоді в селі.

Матеріальне становище селян як не залежало, так і не залежить від результатів праці, від рівня освіти, кваліфікації. За різними оцінками приблизно дві третини селян перебувають за межею бідності, що позначається на структурі потреб. Разом з тим, через засоби масової інформації активно формується стереотип легких заробітків, розширюється реклама розваг і різних видів дозвілля. За роки реформ перерозподіл населення, в тому числі і сільського зі сфери матеріального виробництва в сферу розподілу і обігу, набуло широких масштабів. Чисельність людей, включених в комерційну та посередницьку діяльність, збільшилася в десятки разів. При тому віддік молоді із сільських територій набув загрозливих масштабів. Враховуючи ситуацію, що склалася, необхідно як на місцевому, так і на державному рівнях приймати ряд дієвих програм розвитку підприємництва.

В умовах трансформаційних процесів, що безпосередньо стосуються сільських територій, особливого значення набуває становлення, розвиток та ефективне функціонування підприємницьких структур. Саме через систему підприємництва можна вирішити основні складові розвитку сільських територій.

Наявність сприятливого підприємницького середовища на селі, безперечно, позитивно впливає на рівень розвитку бізнесу, який є головним джерелом формування трудових та фінансових ресурсів для сільської території [4, с. 64]. Проведені дослідження показують, що в тих селах, де спостерігається вища активність підприємницьких структур — багатше населен-

Рис 1. Оцінка сільськими жителями рівня сприяння місцевими підприємцями вирішення ключових проблем села (%)

ня, більш розвинена інфраструктура, налагоджене побутове обслуговування тощо.

Безперечно, що підприємницькі структури справляють значний вплив на розвиток села. Тут можна виділити два наступні напрями впливу:

— по-перше, бізнес приносить додаткові доходи для самих людей. Як наслідок, підвищується рівень життя сільського населення та зростання його добробуту;

— по-друге, підприємництво безпосередньо є джерелом формування бюджетів місцевих сільських рад.

Зменшення кількості сільськогосподарських підприємств призвело і до скорочення чисельності їх працівників. Це, у свою чергу, призвело до ситуації, за якої звільнені працівники змушені були займатися пошуком нових видів зайнятості. Найбільш успішні та активні, що мали доступ до необхідних ресурсів, розпочали ведення власної підприємницької діяльності.

Нами було проведено соціологічне опитування сільських жителів та підприємців, які здійснюють підприємницьку діяльність в сільських територіях Львівської області. Одним із питань було оцінка місцевими жителями діяльності місцевого бізнесу та його значення для сільської території (рис. 1).

Аналіз підтверджує, що підприємництво на селі не є досить розвиненим і сільські жителів елементарно не помічають результатів їхньої діяльності. З іншої сторони, варто зазначити, що немає відповідної організації діяльності підприємницьких структур та їх співпраці з місцевою владою. Так, практично лише кожен п'ятий опитаний бачить, що підприємці реаль-

но вирішують конкретні прикладні проблеми села.

Безперечно, що місцеві підприємці сприяють вирішенню ключових проблем села. Водночас, тут також дуже важливим є вміння та здатність органів місцевого самоврядування до стимулювання та залучення підприємців до вирішення конкретних соціальних чи побутових проблем сільських жителів. Тобто рівень їх впливу напряму залежить від координації їх діяльності органами місцевого самоврядування та наявності інституційного середовища.

ВИСНОВКИ

Підприємництво в умовах ринкового господарювання набуло якісно нового змісту та стало основою розвитку для розвитку сільських територій і зростання благополуччя сільського населення. Підприємницька діяльність прямо чи опосередковано впливає на розвиток абсолютно всіх сфер суспільного життя. Воно є джерелом не тільки економічного зростання, але й соціального. Важливу роль при тому продовжує відігравати сільськогосподарське виробництво, яке повинно залишатися основною сферою зайнятості сільського населення. Таким чином, подальша активізація процесів підприємницької діяльності залежить від наявної ефективності дієвої системи інституційної та фінансової підтримки.

Література:

1. Dylematy polityki rolnej. Integracja polskiej wsi i rolnictwa z UE / Pod. Red/ T. Hunka. — Warszawa: Fundacja programow pomocy dla Rolnictwa, 2000. — S. 7.

2. Головня О.М. Економічне зростання сільського господарства як напрям забезпечення сталого соціального розвитку сільських територій / О.М. Головня // Економіка та держава. — № 11. — 2010. — С. 30—33.

3. Губені Ю.Е. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики / Губені Ю.Е. Економіка України. — 2007. — № 4. — С. 62—70.

4. Липчук В.В. Розвиток малого підприємництва в сільському господарстві: монографія / В.В. Липчук, С.В. Коробка. — Львів: Сполум, 2011. — 227.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2012 р.